

به سوی معرفت

تفسیر آیات ولایت و امامت

روحی از امر خدا

مرتبّی محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم

۱۹ اسفند ۱۳۸۸

۲۳ ربیع الأول ۱۴۳۱

تکثیر این جزوه

با رعایت محتوا، حفظ امانت در نقل و ذکر مأخذ مجاز است

« الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد وآله الطاهرين ولعنة الله على أعدائهم أجمعين » .

چکیده سخن

۴

در جلسات گذشته، سلسله مباحث « سیری در آیات ولایت و امامت » را پی‌گیری نموده، و به مناسبت ولادت حضرت رسول اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به بررسی و ارزیابی شخصیت ایشان صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از منظر و دیدگاه اهل سنت و تشیع پرداختیم. طبق آنچه گذشت، آرا و نظرات علما، دانشمندان، صاحب نظران و روات اهل تسنن و تشیع در مورد ایمان آباء و اجداد رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و همچنین ایمان ایشان صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قبل از بعثت مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

این موارد عبارت بودند از:

۱. اهل سنت، کفر و شرک را به آباء و اجداد رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نسبت می‌دهند که این سخن با اعتقاد شیعیان تفاوت اساسی دارد؛ زیرا شیعیان بر این باورند:

« لَمْ تُنَجِّسْكَ الْجَاهِلِيَّةُ بِأَنْجَاسِهَا وَلَمْ تُلَيْسْكَ مِنْ مُدْلِهَمَاتِ ثِيَابِهَا »^(۱).

۱. مفاتیح الجنان، زیارت وارث.

آلوده‌ات نکرد زمان جاهلیت به پلیدی هایش و نپوشاندت از
جامه‌های آلوده و چرکش .

دلیل شیعیان بر پاکی و طهارت ایشان علیهم‌السلام آیات قرآن کریم و نقل تواریخ
قطعی و محکم از سوی اهل سنت است ^(۱).

۲. عقیده اهل سنت در مورد شخص رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم این است که ایشان صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم
قبل از بعثت و مفتخر شدن به جایگاه نبوت، شیفته لات، عززی و هبل بودند، تا
جایی که به خاطر شدت علاقه به بت‌ها، برای آنها قربانی می‌کردند؛ ولی شیعیان
ایشان صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم را از هرگونه آلودگی به شرک، کفر و بت پرستی دور می‌دانند و
معتقدند که ایشان صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم از همان کودکی موحد بوده‌اند و بر ادعای خود، دلایل
محکم و قطعی‌ای - حتی از سوی خود اهل سنت - اقامه می‌نمایند ^(۲).

۳. علمای اهل سنت برای اثبات ادعای خود (بت پرست بودن رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم)
به آیاتی از قرآن کریم تمسک می‌جویند که در جلسه گذشته یکی از آیات به همراه
نقد آن بیان شد.

اهل سنت بر این باور بودند که آیات ششم و هفتم از سوره ضحی بر تنهایی و
گمراهی رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم اشاره دارند؛ ولی در پاسخ به شبهه آنان، روایتی زیبا و
پر محتوا از حضرت امام رضا علیه‌السلام در تفسیر این آیات ذکر شد که ایشان علیهم‌السلام
فرمودند: «منظور خداوند متعال این است که همان مردمی را که به شما جسارت
و اهانت کردند و شما را تنها گذاشتند، به سمتی هدایت کردیم تا گرداگرد شما

۱. ر. ک جزوه شماره ۱۰۴.

۲. ر. ک جزوه شماره ۸۷.

حلقه زدند و اگر آنها شما را قبل از نبوتت گمراه می‌دانستند، اکنون آنها را به معرفت شما هدایت نموده‌ایم»^(۱).

مفهوم «رجز» در آیات قرآن کریم

یکی از آیات دیگری که اهل سنت برای اثبات ادّعی خود (بت پرست بودن رسول خدا ﷺ) به آن استناد می‌جویند، آیه پنجم از سوره مبارک مدثر است. خداوند متعال از ابتدای این سوره، مبعوث شدن رسول خدا ﷺ را به رسالت بشارت داده و می‌فرماید:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ * وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ * وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾^(۲).

به نام خداوند بخشنده بخشایشگر، ای جامه خواب به خود پیچیده! * برخیز و انذار کن * و پروردگارت را بزرگ بشمار * و لباست را پاک کن * و از پلیدی دوری نما.

به گمان اهل سنت، رجز در این آیه شریف به معنای بت و صنم است و خداوند متعال به رسولش ﷺ فرمان می‌دهد که اکنون تو به مقام رسالت مبعوث شده‌ای، پس از بت‌ها و بت پرستی پرهیز نموده این عمل را رها کن^(۳). اکنون موارد کار برد کلمه «رجز» را در قرآن کریم بیان می‌کنیم تا پاسخ استدلال اهل سنت خود به خود روشن شود.

۱. عیون أخبار الرضا علیّه السلام، جلد ۲ صفحه ۱۷۷.

۲. سوره مدثر، آیه ۱-۵.

۳. از منابع اهل سنت: جامع البیان، جلد ۲۹ صفحه ۱۸۴.

آیاتی که در بردارنده واژه «رجز» است عبارتند از:

۱. ﴿قَبِدَلَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾^(۱).

اما افراد ستمگر، این سخن را که به آنها گفته شده بود، تغییر دادند؛ لذا بر ستمگران در برابر این نافرمانی، عذابی از آسمان فرستادیم.

۲. ﴿وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لَئِن كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي إِسْرَائِيلَ * فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَى أَجَلٍ هُمْ بِالْغَوَةِ إِذَا هُمْ يَنْكُتُونَ﴾^(۲).

هنگامی که بلا بر آنها مسلط می شد، می گفتند: ای موسی! از خدایت برای ما بخواه به عهدی که با تو کرده، رفتار کند. اگر این بلا را از ما مرتفع سازی، قطعاً به تو ایمان می آوریم و بنی اسرائیل را با تو خواهیم فرستاد * اما هنگامی که بلا را پس از مدت معینی که به آن می رسیدند، از آنها برمی داشتیم، پیمان خویش را می شکستند.

۳. ﴿قَبِدَلَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ﴾^(۳).

۱. سوره بقره، آیه ۵۹.

۲. سوره اعراف، آیه ۱۳۴-۱۳۵.

۳. سوره اعراف، آیه ۱۶۲.

اما ستمگران آنها، این سخن را به غیر آنچه به آنها گفته شده بود، تغییر دادند؛ از این رو به خاطر ستمی که روا می داشتند، بلایی از آسمان بر آنها فرستادیم.

۴. ﴿إِذْ يُعْشِيكُمُ النَّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنزِلُ عَلَيْكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيُطَهِّرَ كُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ﴾^(۱).

و [یاد آورید] هنگامی را که خواب سبکی که مایه آرامش از سوی خدا بود، شما را فراگرفت و آبی از آسمان برایتان فرستاد تا شما را با آن پاک کند و پلیدی شیطان را از شما دور سازد و دل هایتان را محکم و گام ها را با آن استوار سازد.

۵. ﴿إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾^(۲).

ما بر اهل این شهر و آبادی به خاطر گناهانشان، عذابی از آسمان فرو خواهیم ریخت.

۶. ﴿وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزِ الْأَيْمِ﴾^(۳).

و کسانی که سعی در [تکذیب] آیات ما داشتند و گمان می کردند

۱. سوره انفال، آیه ۱۱.

۲. سوره عنکبوت، آیه ۳۴.

۳. سوره سبأ، آیه ۵.

می توانند از حوزه قدرت ما بگریزند، عذابی بد و دردناک خواهند داشت.

۷. ﴿ هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رَّجْزٍ أَلِيمٌ ﴾ (۱)

این (قرآن) مایه هدایت است و کسانی که به آیات پروردگارشان کافر شدند، عذابی سخت و دردناک دارند.

با توجه به آیات فوق، کلمه «رجز» ده مرتبه در قرآن کریم به کار رفته است که در هیچ موردی به معنای بت یا بت پرستی نیست؛ بلکه در موردی به معنای پلیدی شیطان و در مواردی به معنای عذاب به کار رفته است. اکثر آیاتی که گذشت در مورد ماجرای حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَامُ و طرفداران فرعون بود که بعد از دیدن آیات و نشانه‌های فراوان، بر شرک و الحاد خود پافشاری نمودند و در اینجا بود که عذاب‌هایی سخت و دردناک بر آنان وارد گشت.

اگر «رجز» به معنای بت باشد، مفهوم آیات این می‌شود که خداوند هنگامی که پا فشاری و اصرار آنان را بر کفر و شرک دید از آسمان بر آنان بت فرود آورد. بنابر این می‌توان گفت: مفهوم «رجز» در آیه پنجم از سوره مدثر این است که، ای رسول صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! از آنچه موجب پلیدی است و از اسباب و لوازم عذاب محسوب می‌شود و نتیجه‌ای غیر از عذاب در بر ندارد، دوری و پرهیز کن.

شاید پرسیده شود: مگر رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - العیاذ بالله - از پلیدی و کارهایی که موجب عذاب بود پرهیز نمی‌کرد که خداوند متعال ایشان را این گونه مخاطب قرار

۱. سوره جاثیه، آیه ۱۱.

می‌دهند؟ در پاسخ خواهیم گفت: این‌گونه خطاب‌ها جنبهٔ تنبّه و بیداری دارد و از این مقوله است:

«إِيَّاكَ أَعْنِي فَاسْمِعِي يَا جَارَةَ»^(۱).

تو را قصد می‌کنم؛ ولی ای همسایه! شنو باش.

یعنی خداوند متعال، رسول الله ﷺ را این‌گونه مخاطب قرار می‌دهند تا دیگران مواظب اعمال و رفتار خود باشند. از این‌گونه خطاب‌ها در قرآن کریم فراوان است که به دو مورد آن اشاره می‌کنیم.

۱. خداوند متعال خطاب به رسولش ﷺ می‌فرماید:

﴿وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَى إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ﴾^(۲).

و تو هرگز امید نداشتی که این کتاب آسمانی به تو القا گردد؛ ولی رحمت پروردگارت چنین ایجاب کرد اکنون که چنین است، هرگز از کافران پشتیبانی مکن.

۲. همچنین در آیهٔ دیگری می‌فرماید:

﴿وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾^(۳).

به تو و همهٔ پیامبران پیشین وحی شده است که اگر مشرک شوی، تمام اعمالت تباه می‌شود و از زیان کاران خواهی بود.

۱. تاج العروس، جلد ۷ صفحه ۲۳۸.

۲. سورهٔ قصص، آیه ۸۶.

۳. سورهٔ زمر، آیه ۶۵.

پیامبری که برای سرنگونی کافران و مشرکان ظهور نموده و وظیفه او هدایت مردم به یکتاپرستی است، هرگز پشتیبان کافران نخواهد بود و هرگز به شرک و بت پرستی آلوده نخواهد شد. پس خطاب در این آیات، خطاب به مردم است که به پشتیبانی از اقوام و دوستان مشرک خود اقدام نکنند.

جهل به مبانی دین

اهل سنت ادعا می‌کنند که رسول خدا ﷺ قبل از نزول وحی و قبل از مبعوث شدن به نبوت، فاقد ایمان بودند و بعد از نزول وحی بود که هدایت شدند و به مبانی دین آشنا گشتند. آنها برای اثبات ادعای خود به یکی از آیات قرآن کریم تمسک می‌جویند که خداوند متعال می‌فرماید:

﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾^(۱).

همان‌گونه [که بر پیامبران پیشین وحی فرستادیم] بر تو نیز روحی را به فرمان خود وحی کردیم؛ تو پیش از این نمی‌دانستی کتاب و ایمان چیست؛ ولی ما آن را نوری قرار دادیم که به وسیله آن هر کس از بندگان خویش را بخواهیم، هدایت می‌کنیم و تو مسلماً به سوی راه راست هدایت می‌کنی.

در مقابل این ادعا و شبهه، دو پاسخ کوتاه و مفضل را بیان خواهیم کرد.

۱. سوره شورا، آیه ۵۲.

۱. پاسخ ساده و اجمالی

در ابتدا به اهل سنت خواهیم گفت یا شما قرآن کریم را خوب درک نکرده و به آن جاهل هستید، یا این که باید کتب تاریخی خود را دچار خطا و اشتباه بدانید؛ زیرا این ادعا، با داستانی که در جلسه قبل از کتب تاریخی اهل سنت بیان کردیم، مخالفت آشکار دارد. در آن داستان آمده بود که روزی رسول خدا ﷺ هنگامی که از خواب بیدار شدند. برادران خود را نیافتند. از حلیمه سعدیه پرسیدند: برادرانم کجایند؟ پاسخ شنیدند که آنها برای چرانیدن گوسفندان رفته‌اند. پیامبر ﷺ پرسیدند: آیا من هم می‌توانم دنبال برادرانم بروم؟ حلیمه گفت: اگر دوست داری فردا تو را با آنها روانه خواهم کرد. حلیمه، فردا صبح پیامبر ﷺ را - که طفلی سه ساله بودند - تمییز کرده، به سر ایشان روغن مالیده و برای محافظت از ایشان گردنبندی را که به عنوان طلسم و جادو محسوب می‌شد، به گردن‌شان آویخت. رسول خدا ﷺ آن گردنبد را دور انداختند و فرمودند: ای مادر! کسی هست که من را محافظت کند و من به این وسیله احتیاجی ندارم^(۱).

اکنون پرسش این است: آیا کسی که در سه سالگی چنین حرکتی انجام می‌دهد، می‌تواند در بزرگسالی دچار شرک و بت پرستی شود؟ اگر ایشان ایمان نداشته‌اند، چگونه از خدای خود و از محافظت او سخن گفته‌اند؟!

۲. پاسخ تفصیلی

در ابتدا لازم است نکاتی را به عنوان مقدمه بیان کنیم. با شروع دعوت رسول

۱. بحار الأنوار، جلد ۱۵ صفحه ۳۹۲ و از منابع اهل سنت: المنتقى في أحوال المصطفى ﷺ (کازرونی) به نقل از بحار الأنوار، جلد ۱۵ صفحه ۳۹۲.

خدا ﷺ به توحید و یکتاپرستی، معاندان و مخالفان نیز دست به کار شدند و با وارد کردن تهمت‌ها و افتراءات فراوان به رسول اکرم ﷺ، قصد داشتند از روند رو به رشد تبلیغات اسلامی جلوگیری نمایند. آنها کلمات وحیانی رسول خدا ﷺ را به تمسخر و استهزا گرفته، هر کدام سخنی گفتند. آیات قرآن کریم، چنین نقل می‌کند:

﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا ﴾ * وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿١﴾ .

و کافران گفتند: این فقط دروغی است که او ساخته و گروهی دیگر او را بر این کاریاری داده‌اند. آنها [با این سخن] ظلم و دروغ بزرگی را مرتکب شدند * و گفتند: این همان افسانه‌های پیشینیان است که وی آن را رو نویس کرده و هر صبح و شام بر او املا می‌شود.

خداوند متعال به رسول خود ﷺ فرمان می‌دهد که به این دو گروه چنین پاسخ بدهد:

﴿ قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴾ ﴿٢﴾ .

بگو: کسی آن را نازل کرده که اسرار آسمان‌ها و زمین را می‌داند، او همیشه آمرزنده و مهربان است.

۱. سوره فرقان، آیه ۴-۵.

۲. سوره فرقان، آیه ۶.

عده‌ای ادعا می‌کردند که این سخنان را فردی به ایشان آموخته است، و گرنه ایشان (محمد ﷺ) از خود هیچ ندارد و به قول شاعر:

در پس آینه طوطی صفتم داشته‌اند آنچه استاد ازل گفت بگو، می‌گویم^(۱)

قرآن کریم سخن این عده را این گونه نقل می‌کند:

﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَبِي وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ﴾^(۲).

ما می‌دانیم که آنها می‌گویند: این آیات را انسانی به او تعلیم می‌دهد. در حالی که زبان کسی که اینها را به او نسبت می‌دهند عجمی است؛ ولی این (قرآن) زبان عربی آشکار است.

خداوند متعال به رسول خود ﷺ فرمان می‌دهد که به آنان چنین پاسخ دهد:

﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾^(۳).

بگو: روح القدس آن را از جانب پروردگارت به حق نازل کرده تا افراد با ایمان را ثابت قدم گرداند و هدایت و بشارتی باشد برای عموم مسلمانان.

طریق تکلم با خداوند متعال

بعضی بر این خیال‌اند که خداوند متعال فقط با رسول خود ﷺ به گفتگو

۱. دیوان حافظ.

۲. سوره نحل، آیه ۱۰۳.

۳. سوره نحل، آیه ۱۰۲.

پرداخته و فقط ایشان صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از این فیض بهره‌مند شده‌اند، در حالی که خداوند تبارک و تعالی قرآن را - که معجزه پیامبر خاتم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ است - نازل کرد تا همواره با بندگان خویش سخن بگوید. لازم به یادآوری است که حق تعالی به طرق مختلف با بندگانش تکلم نموده است.

خداوند متعال طبق این آیه، طریق سخن گفتن انسان با خود را در سه راه محصور می‌کند و می‌فرماید:

﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكَلِمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحِيًّا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيُّ حَكِيمٌ﴾^(۱).

و شایسته هیچ انسانی نیست که خدا با او سخن گوید، مگر از راه وحی یا از پشت حجاب یا رسولی می‌فرستد و به فرمان او آنچه را بخواهد وحی می‌کند؛ چرا که او بلند مقام و حکیم است.

پس آن سه راه، عبارتند از: وحی، سخن گفتن از پس پرده و یا به وسیله پیام آور (واسطه). برای روشن تر شدن مطلب لازم است کمی در مورد این سه روش سخن بگوییم.

وحی چیست؟

وحی در آیات قرآن کریم و همچنین در لغت به معنای ارسال رسول نیست؛ بلکه به معنای القا و تلقین است (یوحی إليه یعنی ألقى إليه)^(۲). البته ممکن است

۱. سوره شورا، آیه ۵۱.

۲. الرائد، جلد ۲ صفحه ۱۸۵۶.

وحی در مواردی با ارسال رسل و واسطه تحقق بیابد؛ اما معمولاً وحی به معنای القا یا تربیت تکوینی است.

۱. خداوند متعال در مورد زنبوران و طریقه زندگی آنان می‌فرماید:

﴿وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ﴾^(۱).

و پروردگار تو به زنبور عسل وحی [و الهام غریزی] نمود که: از کوه‌ها و درختان و داربست‌هایی که می‌سازند، خانه‌هایی برگزین.

اینجا یکی از مواردی است که وحی با ارسال فرستاده خدا (جبرئیل) حاصل

نشده است؛ زیرا معنی ندارد که خداوند متعال برای هر زنبوری، جبرئیل را بفرستد تا به او طریقه زندگی را تعلیم دهد؛ بلکه وحی به زنبور عسل به صورت غریزی و تربیت تکوینی بوده است.

۲. خداوند متعال در مورد حواریون (یاران و اصحاب) حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَامُ

می‌فرماید:

﴿وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ﴾^(۲).

و [به یادآور] زمانی را که به حواریون وحی فرستادم که: به من و فرستاده من، ایمان بیاورید. آنها گفتند: ایمان آوردیم و گواه باش که ما مسلمانییم.

۱. سوره نحل، آیه ۶۸.

۲. سوره مائده، آیه ۱۱۱.

در اینجا نیز نمی‌توان گفت که جبرئیل بر تک تک حواریون فرود آمده و به آنان دستور داده است که ایمان و اسلام را برگزینند، بلکه منظور این است که براساس فطرت و تربیت تکوینی، آنان را به سمتی هدایت نمودیم که راه ایمان و اسلام را برگزینند.

۳. خداوند متعال در مورد داستان رها کردن حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَامُ - که طفل شیر خواره‌ای بود - در رودخانه می‌فرماید:

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خَفَتْ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾^(۱).

ما به مادر موسی الهام کردیم که: او را شیرده و هنگامی که بر او ترسیدی وی را در دریا [ی نیل] بیفکن و نترس و غمگین مباش که ما او را به تو باز می‌گردانیم و او را از رسولان قرار می‌دهیم.

اگر جبرئیل بر مادر موسی عَلَيْهِ السَّلَامُ فرود می‌آمد، پس او نیز یکی از پیامبران الهی بود، در حالی که وحی در این آیه شریف به معنای الهام یا همان القا است.

۴. خداوند متعال در مورد وسوسه‌های شیطانی نیز واژه وحی را به کار برده و می‌فرماید:

﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾^(۲).

و شیاطین به دوستان خود مطالبی را مخفیانه القا می‌کنند تا با شما

۱. سوره قصص، آیه ۷.

۲. سوره أنعام، آیه ۱۲۱.

به مجادله برخیزند، اگر از آنها اطاعت کنید، شما هم مشرک خواهید بود.

بعد از تأمل در آیات فوق، به این نتیجه خواهیم رسید که وحی همیشه و همه جا با ارسال جبرئیل و مانند آن حاصل نمی‌شود؛ بلکه در مواردی وحی به معنای القا و الهام است، و این همان چیزی است که می‌توان گفت خداوند متعال با تمام موجودات، به خصوص تک تک انسان‌ها به سخن نشسته و در طول زندگی به آنان القا و الهام نموده است. این نکته در مورد انسان مفهوم بیشتری می‌یابد؛ زیرا فطرت اولیّه انسان‌ها به سوی توحید است.

رسول خدا ﷺ فرمودند:

«كل مولود يولد على الفطرة وإنما أبواه يهودانه وينصرانه ويمجسانه»^(۱).

هر مولودی که متولد می‌شود بر فطرت خداشناسی است و همانا پدر و مادر او هستند که او را یهودی یا نصرانی یا مجوسی می‌کنند.

بنابر این طبق آیه‌ای که در صدر بحث گذشت، خداوند متعال از سه طریق: وحی، از پس پرده و ارسال رسل (جبرئیل) با بندگان به سخن می‌نشیند که از این سه طریق، در مورد وحی سخن گفتیم و لازم است در مورد تکلم از طریق ورای حجاب یا همان از پس پرده نیز سخن بگوییم.

۱. کافی، جلد ۶ صفحه ۱۳، مسند احمد، جلد ۲ صفحه ۳۱۵ و السنن الکبری، جلد ۶ صفحه ۲۰۳.

موسی علیه السلام هم کلام خداوند متعال

حضرت موسی علیه السلام از جمله کسانی است که با خداوند متعال تکلم نمود. در آیات قرآن کریم بر این مطلب تأکید شده است که حضرت موسی علیه السلام به دلیل پیمودن راه الهی و معنویت، به درجه‌ای رسید که به کلیم الله ملقب گردید و واضح است که سخن گفتن با خداوند متعال، فقط از پس پرده خواهد بود. خداوند متعال ابتدا در مورد پیامبران علیهم السلام به صورت عام می‌فرماید:

﴿ تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِّنْهُمْ مَّن كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ ﴾^(۱).

بعضی از آن رسولان را بر بعضی دیگر برتری دادیم. برخی از آنها، خدا با او سخن می‌گفت و بعضی را درجاتی برتر داد.

سپس در مورد حضرت موسی علیه السلام می‌فرماید:

﴿ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا ﴾^(۲).

و خداوند با موسی سخن گفت.

یکی از گفتگوهایی که میان خداوند متعال و حضرت موسی علیه السلام اتفاق افتاد چنین است:

حضرت موسی علیه السلام خداوند متعال را به اسم « رَبِّ » مخاطب قرار داد و عرض

۱. سوره بقره، آیه ۲۵۳.

۲. سوره نساء، آیه ۱۶۴.

کرد^(۱): خداوندا! تو تربیت کننده همه مخلوقات هستی، می‌خواهم تجلی ربوبیتات را نظاره کنم.

﴿قَالَ رَبِّ ارْنِي أَنْظُرُ إِلَيْكَ﴾^(۲).

[موسی عليه السلام] عرض کرد: پروردگارا! خودت را به من نشان ده تا تو را ببینم.

خداوند متعال در پاسخ به حضرت موسی عليه السلام می‌فرماید:

﴿قَالَ لَنْ تَرَانِي وَلَكِنْ أَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا﴾^(۳).

پروردگار فرمود: هرگز مرا نخواهی دید؛ ولی به کوه بنگر اگر در جای خود ثابت ماند، مرا خواهی دید؛ اما هنگامی که پروردگارش بر کوه جلوه کرد، آن را همسان خاک قرار داد و موسی عليه السلام مدهوش بر زمین افتاد.

﴿لَنْ تَرَانِي﴾^(۴)، یعنی هرگز مرا نخواهی دید. کوه، توان تجلی ربوبیت خداوند را نداشت و از هم فرو پاشید.

برای روشن تر شدن آیه فوق به روایتی از حضرت امام صادق عليه السلام توجه فرمایید:

۱. حضرت موسی عليه السلام خداوند سبحان را به اسم (الله) -مقام جمع تمام اسماء حسناى الهی - نخواند و درخواست دریافت تجلی الوهیت نکرد؛ زیرا می‌دانست خود و تمام هستی توان دریافت تجلی مقام الوهیت را ندارند.

۲. سوره اعراف، آیه ۱۴۳.

۳. سوره اعراف، آیه ۱۴۳.

۴. لن گاهی اوقات معنای نفی ابدی را می‌رساند (شرح عوامل در نحو).

« إِنَّ الْكَرَوْبِيِّينَ قَوْمٌ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ الْخَلَقَ الْأَوَّلَ جَعَلَهُمُ اللَّهُ خَلْفَ الْعَرْشِ ، لَوْ قَسَّمْ نُورٌ وَاحِدٌ مِنْهُمْ عَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ لَكَفَّاهُمْ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا سَأَلَ رَبَّهُ مَا سَأَلَ ، أَمَرَ وَاحِدًا مِنَ الْكَرَوْبِيِّينَ فَتَجَلَّى لِلْجَبَلِ وَجَعَلَهُ دَكًّا »^(۱).

کرّوبیان گروهی از شیعیان ما از خلقت نخستین هستند که خداوند آنان را در ورای عرش قرار داده است. اگر نور یکی از آنان به زمین بتابد، اهل زمین دیگر نیازی به نور ندارند، سپس فرمودند: هنگامی که حضرت موسی علیه السلام از خداوند درخواست تجلی کرد، خداوند متعال به یکی از آنان دستور داد که بر کوه تجلی کند، پس با جلوۀ او، کوه از هم فرو پاشید.

وقتی نور یکی از شیعیان حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام کوه را متلاشی می‌کند، نور خود ایشان علیه السلام چه توان و قدرتی خواهد داشت؟

روح چیست؟

راه سومی که برای سخن گفتن با خدا در آیه ۵۱ از سوره شوری بیان شد، ارسال رسل و سخن گفتن با واسطه بود. در آیه ۵۲ از همان سوره (شوری) خداوند متعال می‌فرماید:

﴿ وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِمَّنْ آمَرْنَا ﴾^(۲).

همان گونه بر تو نیز روحی را به فرمان خود وحی کردیم.

۱. بصائر الدرجات، صفحه ۸۹؛ تفسیر الصافی، جلد ۲ صفحه ۲۳۵.

۲. سوره شوری، آیه ۵۲.

اکنون سؤال این است که این روح چیست و چه معنایی دارد؟! باید توجه داشت که کلمه روح در آیات فراوانی از قرآن کریم به کار رفته و یکی از کلمات سخت قرآن است که فهمیدن معنای آن کاری دشوار است. خداوند متعال نیز بر عدم شناخت بندگان از روح تأکید کرده و خطاب به رسول خدا ﷺ می‌فرماید:

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾^(۱).

و از تو درباره روح سؤال می‌کنند، بگو: روح از فرمان پروردگار من است و جز اندکی از دانش، به شما داده نشده است.

خداوند متعال می‌فرماید:

﴿رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ﴾^(۲).

او درجات را بالا می‌برد، او صاحب عرش است، روح را به فرمانش بر هر کس از بندگان که بخواهد القا می‌کند تا از روز ملاقات بیم دهد.

همچنین در آیه دیگری می‌فرماید:

﴿يُنزِلُ الْمَلَائِكَةُ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ﴾^(۳).

فرشتگان را با روح [الهی] به فرمانش بر هر کس از بندگان

۱. سوره اسراء، آیه ۸۵.

۲. سوره غافر، آیه ۱۵.

۳. سوره نحل، آیه ۲.

بخواهد نازل می‌کند [و به آنها دستور می‌دهد] که مردم را انداز کنید [و بگویید:] معبودی جز من نیست، پس بپرهیزید.

روح در آیات قرآن کریم به معانی متعددی آمده است که در این مجال به اقتضای بحث، پنج معنی از معانی آن را ذکر می‌کنیم.

۱. روح الأمر

چنانچه گذشت انسان‌ها در مورد روح، اطلاعات چندانی در دست ندارند و بهترین راه برای فهمیدن معنای روح در آیات قرآن کریم، رجوع به سخنان معصومین علیهم‌السلام است؛ زیرا:

«إِنَّمَا يَعْرِفُ الْقُرْآنَ مَنْ خُوِّطَ بِهِ»^(۱).

همانا فقط کسی که مخاطب قرآن است آن را می‌شناسد.

برای روشن‌تر شدن مفهوم روح، به روایت زیر توجه نمایید:

«أتى رجل أمير المؤمنين عليه السلام يسأله عن الروح، أليس هو جبرائيل؟ فقال له أمير المؤمنين عليه السلام: جبرئيل عليه السلام من الملائكة والروح غير جبرئيل، فكرر ذلك على الرجل، فقال له: لقد قلت عظيما من القول، ما أحد يزعم أن الروح غير جبرئيل فقال له أمير المؤمنين عليه السلام: إنك ضالّ تروى عن أهل الضلال، يقول الله تعالى لنبينه صلى الله عليه وآله: ﴿أَتَى أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ * يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ ﴿^(۲) والروح غير الملائكة صلوات الله عليهم»^(۳).

۱. بحار الأنوار، جلد ۲۴ صفحه ۲۳۸.

۲. سوره نحل، آیه ۱ و ۲.

۳. کافی، جلد ۱ صفحه ۲۷۴.

مردی نزد حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام آمد و از ایشان علیه السلام در مورد روح سؤال کرد که آیا روح همان جبرائیل نیست؟ حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: جبرئیل از ملائکه است در حالی که روح غیر از جبرئیل است و این مطلب را بر آن مرد، تکرار نمودند. آن مرد عرض کرد: سخن سنگینی فرمودید؛ زیرا هیچ کسی نیست که گمان کند روح غیر از جبرئیل است. حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: همانا تو گمراه شده‌ای و از اهل گمراهی روایت می‌کنی. خداوند متعال به پیامبر خود صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «فرمان خدا فرا رسیده است برای آن عجله نکنید! منزّه و برتر است خداوند از آنچه همتای او قرار می‌دهند!» * فرشتگان را با روح به فرمانش نازل می‌کند؛ بنابراین روح غیر از ملائکه است - که درود خداوند بر آنان باد -.

۲. روح الامین

طبق آیات قرآن کریم، منظور از روح الامین، جبرائیل علیه السلام است. خداوند متعال می‌فرماید:

﴿ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ * عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ * بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴾^(۱).

روح الامین آن را نازل کرده است * بر قلب تو، تا از انداز کنندگان باشی * به زبان عربی آشکار.

۱. سوره شعرا، آیه ۱۹۳-۱۹۵.

۳. روح القدس

خداوند متعال می‌فرماید:

﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى
وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾^(۱).

بگو: روح القدس آن را از جانب پروردگارت به حق نازل کرده
است، تا افراد با ایمان را ثابت قدم گرداند و هدایت و بشارتی
باشد برای عموم مسلمانان.

در مورد اینکه آیا روح القدس همان جبرائیل است یا نه، اختلاف وجود دارد؛
ولی در صورتی که غیر از جبرائیل باشد در مورد نزول دفعی و تدریجی قرآن،
می‌توان گفت: روح القدس قرآن را دفعتاً بر رسول خدا ﷺ نازل نمود؛ ولی
جبرئیل مأمور بود به اقتضای زمان و طبق احتیاج بر رسول خدا ﷺ نازل شود
و به ایشان ﷺ بگوید که این آیه یا آن آیه را در این مورد تلاوت کنید.

۴. روح ربّانی

خداوند متعال در مورد خلقت انسان می‌فرماید:

﴿فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ﴾^(۲).

هنگامی که کار آن را به پایان رساندم و در او از روح خود دمیدم،
همگی برای او سجده کنید.

۱. سوره نحل، آیه ۱۰۲.

۲. سوره حجر، آیه ۲۹.

۵. روح مطلق

در مواردی کلمه روح به صورت مطلق ذکر شده است که به عنوان نمونه به سه آیه اشاره می‌کنیم.

۱. ﴿تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾^(۱).

فرشتگان و روح به سوی او عروج می‌کنند، در آن روزی که مقدارش پنجاه هزار سال است.

۲. ﴿يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا﴾^(۲).

روزی که روح و ملائکه در یک صف می‌ایستند و هیچ‌یک، جز به اذن خداوند رحمان، سخن نمی‌گویند و درست می‌گویند.

۳. ﴿تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِمَّنْ كُلِّ أَمْرٍ﴾^(۳).

فرشتگان و روح در آن شب به اذن پروردگارشان برای هر کاری نازل می‌شوند.

بنابر این، آنچه از تقسیم بندی فوق به دست می‌آید این است که کلمه روح، معانی متفاوتی دارد و در هر کجا که به کار رفته است، با جای دیگر تفاوت اساسی دارد. البته در روایات هم شواهدی موجود است که بر معانی مختلف روح دلالت دارد که در این مجال به دو روایت اشاره می‌کنیم.

۱. سوره معارج، آیه ۴.

۲. سوره نبا، آیه ۳۸.

۳. سوره قدر، آیه ۴.

۱. حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:

«إِنَّ لَهِ نَهْرًا دُونَ عَرْشِهِ وَدُونَ النَّهْرِ الَّذِي دُونَ عَرْشِهِ، نَوْرٌ مِنْ نَوْره
وَإِنَّ فِي حَافَتِي النَّهْرِ رُوحِينَ مَخْلُوقِينَ، رُوحَ الْقُدُسِ وَرُوحَ مَنْ
أَمَرَهُ»^(۱).

به درستی که خداوند متعال زیر عرشش نهری دارد و در زیر
نهری که زیر عرش قرار دارد، نوری از انوار او است و همانا کنار
دو نهر، دو نور خلق شده‌اند؛ یکی روح القدس و دیگری روحی
که از امر خداست.

۲. حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند:

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ قَالَ علیه السلام: خَلْقَ أَعْظَمِ
مَنْ جِبْرِئِيلُ وَمِيكَائِيلُ لَمْ يَكُنْ مَعَ أَحَدٍ مِمَّنْ مَضَى غَيْرَ مُحَمَّدٍ صلی اللہ علیہ وسلم
وَهُوَ مَعَ الْأَئِمَّةِ علیہم السلام يُوقِّعُهُمْ وَيَسُدُّهُمْ وَلَيْسَ كَلِّمَا طَلَبَ وَجَدَ»^(۲).

از تو درباره روح سؤال می‌کنند، بگو: روح از فرمان پروردگار
من است. امام علیه السلام فرمودند: (روح) موجودی است بزرگ‌تر از
جبرئیل و میکائیل که با کسی از گذشتگان به غیر از حضرت
محمد صلی اللہ علیہ وسلم نبوده و او همراه امامان اهل بیت علیہم السلام است که آنها را
پیروز می‌کند و در راه مستقیم استوار نگه می‌دارد و این‌گونه
نیست که هر کس هر چه بخواهد، به آن دست یابد.

۱. بصائر الدرجات، صفحه ۳۹.

۲. بصائر الدرجات، صفحه ۴۸۱.

بنابر این روح الأمر به رسول خدا ﷺ و اهل بیت علیهم السلام اختصاص دارد. این نکته در خطبه قاصعه نیز وجود دارد؛ همان جایی که حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام در مورد رسول خدا ﷺ فرمودند:

« لقد قرن الله به ﷺ من لدن ان كان فطيماً أعظم ملك من ملائكته، يسلك به طريق المكارم ومحاسن أخلاق العالم ليلة ونهاره... »^(۱).
خداوند متعال آن وجود نازنین ﷺ را بعد از دوران شیرخوارگی، شب و روز با یکی از بزرگ‌ترین فرشتگانش همراه فرمود که آن حضرت ﷺ را در مسیر اکتساب صفات شریف و انصاف به بهترین اخلاق دنیا قرار دهد.

حضرت امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

« وکل بمحمد ﷺ ملكاً عظيماً منذ فصل عن الرضاع، يرشده إلى الخيرات ومكارم الأخلاق ويصدّه عن الشرّ ومساوی الأخلاق، وهو الذي كان يناديه: السّلام عليك يا محمد! يا رسول الله؛ وهو شاب لم يبلغ درجة الرسالة بعد، فيظنّ أنّ ذلك من الحجر والأرض، فيتأمل فلا يرى شيئاً »^(۲).

خداوند متعال یکی از بزرگ‌ترین فرشتگانش را از موقعی که حضرت محمد ﷺ از شیر گرفته شدند، وکیل کرد که ایشان ﷺ را از راه نیکی‌ها و مکارم اخلاق هدایت کند و ایشان ﷺ را از

۱. نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲.

۲. حلیة الأبرار، جلد ۱ صفحه ۳۴ و از منابع اهل سنت: شرح نهج البلاغه (ابن ابی الحدید)، جلد ۱۳ صفحه ۲۰۷.

بدی‌ها و بد اخلاقی‌ها دور بردارد و او کسی بود که پیامبر ﷺ را صدا می‌زد و می‌گفت: درود خدا بر تو ای محمد، ای فرستاده خدا! رسول خدا ﷺ که جوان بودند و هنوز به درجه رسالت نرسیده بودند، گمان می‌کردند که این صدا از سنگ و زمین است، پس هر چه تأمل می‌کردند، چیزی نمی‌دیدند.

بعد از سخنانی که به عنوان مقدمه مطرح شد، به اصل بحث باز می‌گردیم که اهل سنت به آیه ۵۲ از سوره شوری تمسک می‌جستند و رسول خدا ﷺ را فردی بت پرست و بی‌دین می‌نامیدند، در این مورد چنین پاسخ گفتیم: روح الامری که بر رسول خدا ﷺ نازل گشته از دوران کودکی و نوجوانی همراه ایشان ﷺ بوده و معلوم است که در آن زمان رسول خدا ﷺ هنوز از تفصیل مبانی دین و ایمان اطلاع کافی نداشتند و این عدم اطلاع از مبانی و اصول دین به صورت تفصیلی، نمی‌تواند دلیل بر این مطلب باشد که ایشان ﷺ را در دوران چهل سالگی و در آستانه برگزیده شدن به رسالت، به اعمال خرافی و پرستیدن بت، متهم بنماییم. اگر انسان به دلیل عدم اطلاع یا اطلاعات متعصبانه و کورکورانه، آیات قرآن را به نفع خود تفسیر نماید، مسلماً دچار لغزش‌ها و انحرافات فراوانی خواهد شد.

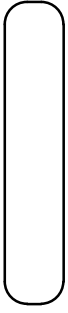
آنچه آیه می‌گوید این است: ای رسول خدا ﷺ! شما حتی در زمانی که به نبوت و رسالت برگزیده نشده بودی و از تفصیل مبانی و اصول دین اطلاع کافی نداشتی، ملکی را بر شما نازل کردیم که بر سر راه شما نوری قرار دهد تا به راه مستقیم هدایت شوی.

از خداوند متعال می‌خواهیم سال جدیدی که در پیش است برای تمام انسان‌ها، شیعیان و مسلمانان، سال فهم، درک، شعور و سال دریافت صحیح مصالح و مفاسد باشد و این شاء الله همگی زیر سایه ولایت رسول خدا ﷺ و حضرت امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَام سعادت‌مند شویم.

«وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ»

خودآزمایی

- ۱) اعتقاد شیعیان در مورد پاکی و طهارت رسول خدا ﷺ و اجدادشان چیست؟
- ۲) اعتقاد اهل سنت در مورد شخص رسول خدا ﷺ قبل از بعثت چیست؟
- ۳) اهل سنت رجز را به چه معنایی می‌گیرند؟
- ۴) با توجه به آیات قرآن کریم رجز به چه معنایی است؟
- ۵) خطاب (از پلیدی دوری کن) در مورد رسول خدا ﷺ چه معنایی دارد؟
- ۶) مخالفان رسول خدا ﷺ در مورد سخنان و حیانی ایشان چه می‌گفتند؟
- ۷) چگونه می‌توان با خداوند متعال سخن گفت؟
- ۸) وحی در آیات قرآن کریم به چه معنایی است؟
- ۹) معانی پنج‌گانه روح کدام‌اند؟
- ۱۰) آیا می‌توان گفت رسول خدا ﷺ حتی در بزرگسالی هم آگاهی تفصیلی از اصول و مبانی دین نداشتند؟

۳۱

در این مورد چنین پاسخ گفتیم: روح الامری
که بر رسول خدا ﷺ نازل گشته ازدوران کودکی
و نوجوانی همراه ایشان ﷺ بوده و معلوم است
که در آن زمان رسول خدا ﷺ هنوز از تفصیل
مبانی دین و ایمان اطلاع کافی نداشتند و این عدم
اطلاع از مبانی و اصول دین به صورت تفصیلی،
نمی تواند دلیل بر این مطلب باشد که ایشان ﷺ را
در دوران چهل سالگی و در آستانه برگزیده شدن
به رسالت، به اعمال خرافی و پرستیدن بت، متهم
بنماییم. اگر انسان به دلیل عدم اطلاع یا اطلاعات
متعضبانه و کورکورانه، آیات قرآن را به نفع خود
تفسیر نماید، مسلماً دچار لغزش ها و انحرافات
فراوانی خواهد شد.

(صفحه ۲۸ از همین جزوه)

■ محل عرضه CD جلسات به سوی معرفت :
ابتدای خیابان امام، جنب قائمیه، فروشگاه آوای مهر.
■ شماره سیستم پیام کوتاه (SMS) ۳۰۰۰۷۲۲۷۰۸ می باشد.
■ در صورت تمایل به دریافت پیام کوتاه جلسات، شماره تلفن
همراه خود یا دوستانتان را با نام به سیستم ارسال کنید.

محل برگزاری جلسات :

کاشان: حسینیه مرحوم آیت الله بصری رحمته الله علیه

تلفن: ۴۴۴۴۳۴۳-۴۴۴۵۲۷۷-۴۴۴۹۹۳۳

پست الکترونیک: info@yasrebi.ir

www.yasrebi.ir

به سوی معرفت ۱۰۵

۳۴